

Zločini počinjeni od pripadnika Hrvatske vojske i pripadnika MUP-a RH tijekom vojno-redarstvene akcije Hrvatske vojske i policije, u kolovozu 1995. godine i nakon te akcije¹

Početak kolovoza svake godine u Republici Hrvatskoj svjedočimo obilježavanju i proslavi rezultata vojno-redarstvene akcije HV-a i pripadnika MUP-a RH, kojom je dio teritorija Republike Hrvatske oslobođen i vraćen u sastav RH.

Osim proslave, svake godine svjedočimo i pitanju: što je s procesuiranjem ratnih zločina koje su pripadnici Hrvatske vojske i MUP-a RH počinili nad srpskim civilima koji su ostali u svojim kućama i nadali se da će imati punu zaštitu od hrvatskih vlasti? Također, s vremena na vrijeme, svjedočimo i priopćenjima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, u kojima se navodi statistika procesuiranih zločina.²

Osim podataka o ubijenima, nerijetko, ali čini se nedovoljno često, navode se i podaci o uništenim i spaljenim kućama te broju građana srpske narodnosti koji su uslijed ove akcije napustili svoje domove. Usprkos brojnim komentarima koji kažu da Srbe nitko nije tjerao, da su otišli na poziv iz Srbije te da su sami izabrali sudbinu progonstva, podaci o ubijenima, spaljenim, miniranim i razrušenim nekretninama Srba nakon njihova odlaska, govore nešto drugo.

Već iz navedenih brojeva vide se razmjeri zločina počinjenih na području koje je oslobođeno akcijom Oluja. Htjeli to priznati ili ne, u sjećanju mnogih ostaju prizori razorenih domova, spaljenih kuća, okućnica. Konačno, broj obnovljenih kuća na području na kojem je provedena vojno-redarstvena akcija, sam za sebe govori da su se tu, ali i na ostalim ratom obuhvaćenim područjima koja su prije Domovinskog rata uglavnom naseljavali Srbi, događala miniranja, paleži i uništavanja imovine.

Nisu uvjerljive priče pojedinih svjedoka koji su tijekom sudskih procesa za ratne zločine počinjene u Domovinskom ratu, tvrdili da su u napuštenim selima³, kroz prozore praznih srpskih kuća gledali kako na perinama (zimskim prekrivačima za krevete) gore svijeće, uslijed čega je izbio požar i zapalio cijelo selo.

¹ Dopustite mi da parafraziram mog pokojnog kolegu Krunoslava Sukića, koji mi je u jednom razgovoru, odgovorivši na moje pitanje zašto operacije Oluja i Bljesak ne naziva tim imenom, rekao: "Hilari moja draga, ne želim dati legitimitet zločincima i zločinima počinjenim tijekom i nakon tih akcija". Rekao mi je da na taj način iskazuje svoje nepristajanje na zločine. Stoga i ja koristim tu mogućnost da kažem VRA HV-a i policije i još jednom zahvalim Kruni na poštenju i prijateljstvu, a nadalje na prilici da učim, otvorim um i gledam događaje iz bliske prošlosti na način dostojan čovjeka.

² DORH u svom Priopćenju iz 2011. navodi da je u vezi s kaznenim djelima počinjenim tijekom i neposredno nakon akcije Oluja podneseno 6390 kaznenih prijava (protiv 4128 poznatih počinitelja – od čega je protiv 400 osoba odbačena prijava, te protiv 2262 nepoznate osobe). Od ukupnog broja prijavljenih, njih 439 su pripadnici hrvatskih oružanih snaga. Većina kaznenih djela je protiv imovine, masovne paleži te ubojstva, a manji dio za ratne zločine: 3 prijave protiv 10 osoba, dok je za 24 ratna zločina počinitelj nepoznat.

DORH ima 47 evidentiranih ubijenih osoba, od čega je za 21 osobu procesuirano 33 počinitelja, a za 26 ubijenih osoba je počinitelj još uvijek nepoznat.

U bazi HHO-a evidentirano je 677 ubijenih osoba, a DORH ima podatke o 114 osoba, koje se nalaze i u bazi HHO-a.

³ Npr. Slatinskim Drenovcima i Pušinama.

No, upravo objave DORH-a i demantiji pojedinih novinskih članaka, čemu smo svjedočili svih ovih godina, ukazuju da se nakon legitimne akcije oslobađanja okupiranog dijela Republike Hrvatske, o izvršenim zločinima nerado govori. Iako se naglašava bespriječnost pobjede i hrvatskog zajedništva izgrađenog tijekom Domovinskog rata, danas bi se, s objektivnim odmakom od tri desetljeća, trebalo distancirati od evidentnih zločina nad Srbima i njihovom imovinom koje su počinili pripadnici hrvatskih oružanih snaga i hrvatski civili.

Svi zločini, bez obzira na nacionalnu pripadnost žrtve i počinitelja, moraju biti procesuirani, a počinitelji kažnjeni u sudskom procesu provedenom po najvišim standardima pravednog, poštenog i zakonitog suđenja. To je obveza svake pravne države, ali i put suočavanja s prošlošću, zatvaranja ratnih rana te odavanja priznanja i pijeteta žrtvama. Žrtva to zaslužuje, a njezino dostojanstvo se ne smije dirati. Nema „naših žrtava“ i „navodnih žrtava“.

Spočitavanje Srbima da nisu željeli živjeti u Republici Hrvatskoj, da su se priklonili okupacijskim vlastima, da su sanjali velikosrpski san, ne daje nikome za pravo ubijati, krasti, uništavati, paliti, zlostavljati. Posebno ne daje pravo ubijati bolesne i stare osobe, koje su ostale u svojim domovima i vjerovale proglasu vrha vlasti RH kojim se pozivalo na ostanak i jamčila sigurnost.

Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava⁴, u svojim izvješćima naveo je broj od 677 žrtava, a između ostalih navodimo neke.⁵

⁴ Iako Haški sud u procesu protiv Ante Gotovine kao dokazni materijal nije prihvatio brošuru HHO-a, na stranicama DORH-a se navodi:

“Najpotpuniji podaci objavljeni su u publikaciji Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava ‘Vojna operacija Oluja i poslije – Izvještaj’ od 2001. godine. Prema toj publikaciji ukupan broj žrtava je 677. Publikacija nema razdvojene žrtve rata od žrtava ratnih zločina. Navedene su žrtve podijeljene u tri grupe i to:

- UN Sektor jug – 410 osoba koje su izgubile život,
- UN Sektor Sjever – 191 osoba izgubila život te
- ubijene i nestale osobe u izbjegličkoj koloni – 76 žrtava.

Državno odvjetništvo u svojim evidencijama ima ukupno 114 osoba s ovih popisa”.

⁵ Dana 6. kolovoza 1995. u mjestu Golubić kraj Knina ubijeno je najmanje deset civila. Vasu Vasića (r. 1920.) i Nikolu Panića (r. 1935.) ubili su vatrenim oružjem – vojska ih je izvela pred kuću i strijeljala. Toga su dana smaknuti i Branko Radinović (r. 1920.), Maša Radujko (r. 1927.) i njezin suprug Nikola Radujko (r. 1918.), Tode Marić (r. 1929.), Milka Grubić (stara oko 60 godina), Zorka Kablar (stara oko 80 godina), Milica Šljivar (r. 1936.) i Jeka Opačić (stara oko 80 godina).

Dana 7. kolovoza 1995. oko 10 sati u selu Bravsko, u susjednoj Bosni i Hercegovini, dva nadzvučna aviona Hrvatskog ratnog zrakoplovstva tipa MIG-21, tridesetak kilometara duboko u unutrašnjosti BiH, gađala su kolonu civila iz južne Like i sjeverne Dalmacije, koji su tokom Oluje u strahu napustili svoje domove. Kolona se kretala tzv. Petrovačkom cestom između Bosanskog Petrovca i Ključa, kada su je kod mjesta Kapljuh u selu Bravsko nadletjela dva aviona, doletjela iz pravca zapada, odnosno Hrvatske. U drugom preletu na kolonu vozila ispaljeno je više raketa, i tom su prilikom na mjestu poginuli Darinka Drča (r. 1927.) i njezini unuci Jovica Drča (r. 1989.) i Mirjana Dubajić (r. 1974.), svi iz Brotinje kod Donjeg Lapca, brat i sestra Nevenka Rajić (r. 1984.) i Žarko Rajić (r. 1986.) iz Donjeg Lapca, Krstan Vuković (r. 1951.) i njegov sin Darko (r. 1982.) iz Donjeg Lapca te Branko Stjelja (r. 1923.) i njegov sin Mirko (r. 1961.) iz Nadina kod Benkovca. Prema izjavama svjedoka (lokalnih mještana i preživjelih izbjeglica), u koloni su bili isključivo civili, a pripadnika bilo kakvih vojnih postrojbi nije bilo nigdje u blizini. Avioni su kolonu preletjeli vrlo nisko i relativno sporo te su piloti bez ikakve sumnje morali vidjeti da se radi o civilnim vozilima, ženama i djeci. Ipak su se nakon prvog preleta okrenuli, na povratku raketirali kolonu te naposljetku odletjeli natrag u pravcu Hrvatske. Ovaj incident događa se

U Republici Hrvatskoj i danas, dvadeset i osam godina od kritičnog događaja, javnost ne govori o:

ubojstvu 6-ero civila u Gruborima i Ramljanima u akciji Oluja – Obruč⁶;

ratnom zločinu počinjenom u Prokljanima i Kistanju, gdje je ubijeno troje civila⁷;

ubojstvu troje civila u Laškovcima i Dobropoljcima⁸;

zločinu u Golubiću – ubijeno najmanje 18-ero srpskih civila⁹;

zločinu u Varivodama i Gošiću, počinjenom 28. rujna 1995. godine (dva mjeseca nakon akcije), gdje je ubijeno 9-ero civila Srba koji su ostali živjeti u svojim kućama;

ubojstvu 20-ero civila u Plavnom i okolici;

ubojstvu 8-ero srpskih civila u Kovačiću, Žagroviću i Golubiću;

posljednjeg dana akcije Oluja, kada više nije bilo nikakve realne prijetnje za hrvatske postrojbe, te duboko na teritoriju susjedne Bosne i Hercegovine.

Ubojstva najmanje šestero, a prema nekim podacima petnaestero civila u Mokrom Polju (Knin) započela su tijekom akcije Oluja i nastavila se nakon završetka vojnog djelovanja. Ružica Babić (r. 1926.) ubijena je 6. kolovoza 1995. na pragu svoje kuće. Stana Popović (r. 1926.) i Mirko Popović (r. 1952.), majka i sin, ubijeni su 7. kolovoza 1995. u svojoj kući, hicima iz vatrenog oružja. Stevan Sučević (r. 1934.) ubijen je 9. kolovoza 1995. Jeka Kanazir (r. 1928.) ubačena je u "Pavlovićevu gusternu". Sahranjena je u Kninu nakon 40 dana. Sava Babić (r. 1913.) usmrćena je hicima iz vatrenog oružja 24. kolovoza 1995. ispred svoje kuće. Za vrijeme Oluje pa do konca 1995. godine u selu Kijani (Gračac), prema izvještaju HHO-a, registrirano je četrnaestero ubijenih civila, među kojima devet žena: Dane Bolta (star 90 godina); Sava Bolta (stara oko 70 godina); Branko Jelača (star oko 67 godina); Marija Jelača (r. 1913.); Milica Jelača (r. oko 1927.); Ana Jelača (stara oko 50 godina); Smilja Jelača (stara oko 90 godina); Dušan Kesić (r. 1939.); Mileva Kolundžić (stara oko 70 godina); Danica Sovilj (stara oko 70 godina); Mara Sovilj (stara oko 75 godina); Mira Sovilj (stara oko 50 godina); Rade Sovilj (r. oko 1947.) i Vlado Sovilj (r. 1931.), koji se vratio kući iz izbjegličke kolone.

Poznata su ubojstva u Uzdolju, Žagroviću, Plavnu, Srmici, Ličkom Tiškovcu, Kosovu, Očestovu, Ivoševcima, Zrmanji itd.

⁶ Sudski postupak vođen je i zbog ubojstva šestero civila u Gruborima 25. kolovoza 1995. godine i to protiv Frane Drlje i Bože Krajine. Županijski sud u Zagrebu oslobodio ih je, a tu je presudu potvrdio Vrhovni sud.

⁷ Za zločin u Prokljanu i Kistanju osuđeni su B.B., A.M., L.V i J.R.

Suđenja su rezultirala s dvije osuđujuće pravomoćne presude, za zločine u Prokljanu i Mandićima te za zločin u Kijanima kod Gračaca. Za zločin u Kijanima prvostupanjska presuda donesena je u ožujku 2019., a potvrđena u srpnju 2021.

U dva kaznena postupka donesene su oslobađajuće presude za zločine u Prokljanu i Mandićima te u Gruborima. Jedan kazneni postupak, za zločin u Ramljanima, obustavljen je u fazi istrage.

⁸ Za ovaj zločin je 2001. pokrenuta istraga protiv M.Š., koja je obustavljena jer nije dala dovoljno osnova za sumnju na počinjenje kaznenog djela

⁹ Do danas se ne zna točno vrijeme počinjenja zločina. Pripadnici HV-a su u selo ušli 5. kolovoza 1995. Većina žrtava su osobe starije životne dobi.

ubojstvu 4-ero civila u Mokrom Polju i Očestovu;

ubojstvu 4-ero civila u Drnišu i Siveriću;

ubojstvu 11-ero civila u Vrbniku i Uzdolju;

ubojstvu 6-ero civila u Donjem Skradu i drugim mjestima;

ubojstvu 27-ero srpskih civila, čiji su posmrtni ostaci ekshumirani na groblju u Gradini – Korenica;

zločinu u Deringaju, gdje je, između ostalih žrtava, ubijena osamdesetogodišnja Milka (Mika) Milovanović rođena 1914. godine;

zločinu u Kijanima, gdje je do početka rujna 1995. ubijeno 11-ero mještana¹⁰;

Na žalost, politika je upravo obljetnice obilježavanja pada nekog mjesta ili pobjeda u vojno-redarstvenim akcijama, obilno koristila i koristi za samopromociju te prikazivanje lažne brige za ratne stradalnike.

Na žalost, pravosuđe, kao jedno od tri stupa vlasti koje mora biti autonomno u svome radu i neovisno o politici, potrošilo je previše vremena od kritičnih događaja i nije procesuiralo počinjene zločine.

I ove godine svjedočimo da je politika, točnije premijer Vlade Republike Hrvatske, u svome govoru u Kninu vršio očiti utjecaj na pravosuđe, izjavivši da neće prihvatiti optužnice iz Srbije. Premijer predstavlja izvršnu vlast, koja nema apsolutno pravo utjecati na rad pravosuđa. Pravosuđe je autonomno, Republika Hrvatska je pravna država, članica Europske unije, s mehanizmima za odlučivanje ispunjava li neki pravni dokument minimum uvjeta za postupanje po njemu. O tome politika ne odlučuje.

Republici Hrvatskoj i njezinom pravosuđu, trebalo bi biti u interesu istražiti ima li elemenata ratnog zločina u bombardiranju i raketiranju kolone izbjeglica iz Hrvatske, stradalih na teritoriju Bosne i Hercegovine.¹¹ Reakcije najviših političkih dužnosnika Republike Hrvatske i negiranje zločina i umiješanosti u njegovo

¹⁰ U tom zločinu ubijena je najstarija žrtva Danilo Bolta (rođen 1900. godine, ubijen dva mjeseca nakon 95. rođendana.) Za zločin u kojem su ubijeni Radomir Sovilj i Mira Sovilj te njihova majka Mara Sovilj, rođena 1923., postupak je okončan pred Županijskim sudom u Rijeci. Okr. Rajko Kričković, tadašnji pripadnik Hrvatske vojske, proglašen je krivim i osuđen na deset godina zatvora za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, ubojstvo troje civila u Kijanima kod Gračaca nakon VRA Oluja. Presudu je donijelo vijeće Županijskog suda u Rijeci kojim je predsjedavala sutkinja Ika Šarić. Presudu je potvrdio Vrhovni sud RH 2021. godine.

¹¹ Dana 7. i 8. kolovoza 1995. godine bombardirana je kolona izbjeglica na Petrovačkoj cesti kod Bosanskog Petrovca i u mjesto Svodno.

Dana 7. kolovoza 1995. godine poginuli su DARINKA DRČA (1927.) i njeni unuci JOVICA DRČA (1989.) i MIRJANA DUBAJIĆ (1974.) iz Brotinje kod Donjeg Lapca, brat i sestra NEVENKA RAJIĆ (1984.) i ŽARKO RAJIĆ (1986.) iz Donjeg Lapca, KRSTAN VUKOVIĆ (1951.) i njegov sin DARKO (1982.), također iz Donjeg Lapca, te BRANKO STJELJA (1923.) i njegov sin MIRKO (1961.) iz Nadina kod Benkovca.

Dana 8. kolovoza 1995. godine, kod mjesta Svodno, uslijed avionskog bombardiranja poginule su najmanje 4 osobe, 50-tak ih je bilo ranjeno.

počinjenje, nepotrebne su i štetne. Pravosuđe je to koje treba dati odgovor nakon nepristrane, zakonite i objektivne istrage, te reći svoj stav o tome zločinu.

Problem zakašnjelog i sporog procesuiranja ratnih zločina ogleda se u činjenici da i nakon dvadeset i osam godina od vojno-redarstvene operacije u kolovozu 1995. godine, hrvatsko pravosuđe ima tri podignute optužnice za ratne zločine nad krajinskim Srbima i to protiv ukupno sedmorice pripadnika hrvatskih vojnih i policijskih postrojbi. Za 24 ratna zločina počinjena protiv 159 žrtava¹² izvidi su u tijeku dugi niz godina.

U Osijeku, 8. kolovoza 2023. godine

tekst napisala

Veselinka Kastratović

¹² DORH „Podaci o prijavama, procesuiranim slučajevima i žrtvama kaznenih djela ratnih zločina i postupke u vezi kaznenih djela za vrijeme i nakon operativne akcije “Oluja”, objavljen 2011. godine